

4. Корнилова Т. В., Смирнов С. Д., Чумакова М. В. Модификация опросников / Т. В. Корнилова, С. Д. Смирнов, М. В. Чумакова, Е. В. Новотоцкая-Власова // Психологический журнал. – 2008. – № 3. – Т. 29. – С. 86–100.
5. Моросанова В. И. Саморегуляция и индивидуальность человека. – М: Наука. – 2010.
6. Рубцов В. В., Журавлев А. Л., Марголис А. А., Ушаков Д. В. Образование одаренных – государственная проблема // Психологическая наука и образование. – 2009. – № 4. – С. 5–13.
7. Dweck, Carol S. Self-Theories: Their role in motivation, personality, and development. Philadelphia: Psychological Press, 1999.
8. Hebert, T. P., & McBee, M. T. The Impact of an Undergraduate Honors Program on Gifted University Students // Gifted Child Quarterly. – 2007. – Vol. 51 (2). – P. 136–151.
9. Wolfensberger, Marca V. C. Teaching for Excellence: Honors Pedagogies revealed. – Muenster: Waxman. – 2012. – 209 p.

УДК: 159.95: 001.895:378.147

*Олена Ігнатівич,
м. Київ*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ

В статтє освещены закономерности, принципы, методы и ключевые понятия, составляющие теоретико-методологические основы педагогической инноватики как учебно-научной дисциплины.

Ключевые слова: педагогическая инноватика, педагогическая инновация, инновационная педагогическая деятельность, инновационная педагогическая технология, инновационный педагогический процесс.

Conformities to the law, principles, methods and key concepts which make theoretical and methodological bases of innovative pedagogics as educational-scientific discipline, are reflected in the article.

Key words: innovative pedagogics, pedagogical innovation, innovative pedagogical activity, innovative pedagogical technology, innovative pedagogical process.

Сучасна педагогічна праця вимагає від особистості нових професійних компетенцій, зосередження зусиль і часу не тільки на їх усвідомлення, а й на опанування та впровадження в педагогічну практику, а це вимагає змін у змісті й технологіях професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників, в організації післядиплом-

ної освіти педагогів-практиків з урахуванням необхідності розвитку в них відповідного рівня інноваційної культури засобами педагогічної інноватики, оскільки XXI століття – ера принципово нових знань і способів пізнання. Фахівець XXI століття – це висококваліфікована інноваційна особистість, яка здатна до творення, впровадження та використання педагогічних інновацій, спроможна вирішувати проблеми нестандартним шляхом і діяти самостійно, ініціативно, брати на себе відповідальність за власні дії та рішення. Здатність до інновації стала умовою орієнтації людини в швидкозмінних і швидкоплинних світових процесах, умовою не лише адаптації до них, а й власної життєтворчості. Саме тому педагогічний працівник, який хоче відповідати вимогам сьогодення, повинен усвідомити необхідність знань теорії інновацій та інноваційних процесів в освіті.

Теорія інновацій як наукова проблема має розгалужені філософські, економічні, соціологічні, культурологічні, педагогічні, психологічні та інші виміри. Витоки виникнення теорії інновацій висвітлені в концептуальних розробках М. Вебера, Й. Гердера, Е. Фромма, О. Шпенглера та ін. У працях таких провідних дослідників XX ст., як Д. Белл, Д. Бернхейм, І. Валерстайн, Д. Гелбрейт, П. Дракер, М. Кастельс, Д. Медоуз, Т. Парсонз, А. Печеї, П. Сорокін, Е. Тоффлер відображені зміни, що відбулися в світі внаслідок виникнення теорії інновацій і розширення масштабів інноваційної діяльності. Визначення циклів інновацій (Н. Кондратьєв, Й. Шумпетер) стало значним здобутком у розвитку теорії інновацій та сприяло активізації процесів виробництва у 20-х рр. XX століття. Із 30-х рр. у макроекономіці з'явилися поняття інноваційної політики, інноваційного процесу та багато інших, що свідчить про початок формування поняттєво-категоріального апарату інноватики, її виокремлення як спеціалізованої галузі знання – науки про нововведення. Наукові праці І. Ансоффа, М. Барера, В. Брауна, К. Оппенлендера, К. Певітта, Е. Роджерса, У. Ролкера, Б. Санто, Б. Твісса, Р. Уотермана, М. Хучек відображають процес розвитку та формування інноватики, яка у 60-х рр. набуває статусу міждисциплінарної сфери на зламі філософії, економіки, теорії управління, культурології, а пізніше педагогіки та психології. На сьогоднішній день педагогічна інноватика становить окрему галузь знань, наукові інтереси якої окреслені переважно навколо аналізу принципів та закономірностей інноваційного педагогічного процесу, визначення особливостей впровадження інноваційних педагогічних технологій, а також навколо інноваційного освітнього менеджменту. У педагогічній інноватиці інтегровано багато ідей теорій інновації та модернізації, соціально-філософських і культурологічних доктрин, соціології, загальної та соціальної психології, креатології, акмеології тощо, на основі яких створюються й розвиваються сучасні інноваційні педагогічні технології визначаються шляхи їх впровадження в освітній процес.

Обґрунтуванню закономірностей функціонування та розвитку інноваційних процесів у педагогічних системах, визначенню структури змісту та результатів інноваційної діяльності присвячені праці К. Ангеловські, Л. Буркової, Л. Даниленко, Л. Захарової, М. Кларина, Н. Клокар, О. Козлової, Ю. Максимова, В. Паламарчук, І. Підласого,

Л. Подимової, М. Поташника, В. Сластьоніна, О. Хомерики, Н. Юсуфбекової та ін. Дослідники теоретично обґрунтували закономірно діючі явища, визначили етапи, компоненти, значення інноваційного педагогічного процесу та інноваційної педагогічної діяльності, що свідчить про становлення і розвиток педагогічної інноватики в системі загального наукового і педагогічного знання. Вона виникла і розвивається на межі загальної інноватики, методології, теорії та історії педагогіки, психології, соціології та теорії управління, економіки освіти і є однією з фундаментальних дисциплін, що суттєво прискорює процеси оновлення освіти [1]. Становлення педагогічної інноватики як наукової та навчальної дисципліни передбачає визначення її об'єкта, предмета, методологічних підходів, провідних закономірностей, принципів та методів, висвітлення яких є провідною метою цієї статті. Необхідною була розробка поняттєвого апарату, засобами якого відбувається подальший розвиток цієї галузі наукового педагогічного знання як спеціальної наукової та навчальної дисципліни, що розкриває загальні основи теорії педагогічних інновацій та інноваційних процесів.

Визначення об'єкта та предмета педагогічної інноватики зумовлено критичним аналізом передумов, призначення, чинників виникнення та розгортання інновацій в освіті, вивченням психологічних аспектів цього процесу, а також виявленням тієї специфічної частини дійсності, що може вивчати та пояснювати педагогічна інноватика як наукова та навчальна дисципліна. Так, В. Лазарєв визначив об'єктом педагогічної інноватики інноваційний процес, умови, способи та результати його здійснення. Учений визначив предметом інноватики залежність між ефективністю інноваційних процесів та її чинниками, а також засоби впливу на ці чинники з метою підвищення ефективності інновацій. Необхідно зауважити, що в цьому разі для визначення об'єкта та предмета педагогічної інноватики автором використано поняття інноваційного процесу як «... процесу розвитку освіти шляхами творення, розповсюдження та засвоєння новшеств ...», в основі якого полягає інноваційна діяльність як «... цілеспрямоване перетворення практики освітньої діяльності засобами творення, розповсюдження та засвоєння нових освітніх систем або будь-яких їх компонентів ...» [2].

О. Хуторський при визначенні об'єкта та предмета педагогічної інноватики наголосив на тому, що її об'єкт не може бути обмеженим лише інноваційним процесом, оскільки охоплює й інші властиві інноватиці процеси та явища. «Предметом педагогічної інноватики виступає не тільки перетворення практики освітньої діяльності, але й умови, засоби, закономірності, форми, методи, технології тощо, що пов'язані з педагогічними інноваціями... Головний момент, що відрізняє педагогічну інноватику від інноватики в інших галузях – це особистісний чинник. Педагогіка має справу з освітніми процесами, що змінюють і учнів, і педагогів» [3].

У контексті цих визначень об'єкта та предмета педагогічної інноватики, можна зробити висновок, що педагогічна інноватика в її гуманістичному розумінні вивчає не лише чинники, що впливають на оновлення освіти, але й чинники змін, що відбуваються у процесі становлення особистості учня та педагога [4]. Відповідно, висвітлюючи мето-

дологічні та теоретичні засади педагогічної інноватики, ми виходимо з основних положень особистісного-культурологічного підходу, що презентується нами як єдність особистісного, діяльнісного та культурологічного компонентів. Варто зазначити, що перший співвідноситься з визнанням інноваційної особистості як мети, суб'єкта і головного критерію суспільно-історичного розвитку (принцип цінності інноваційної особистості: інноваційна особистість – вихідна цінність соціогенезу). Другий компонент полягає в тому, що інноваційна педагогічна діяльність – основа, засіб, умова та чинник розвитку інноваційної культури особистості (предметність, суб'єктність, аналіз інноваційної педагогічної діяльності за одиницями, надситуативна активність, принцип інтеріоризації-естеріоризації як механізму засвоєння суспільно-історичного досвіду інноваційної культури). Третій компонент виявляється в об'єктивному зв'язку інноваційної особистості з інноваційною культурою як системою цінностей, вироблених інноваційною педагогічною спільнотою в ході суспільно-історичного розвитку. Засвоєння особистістю інноваційної культури зумовлює її розвиток, усвідомлення себе як суб'єкта інноваційної діяльності, становлення як інноваційної особистості, здатної бути не лише носієм, але й творцем нових елементів інноваційної культури (принцип творчої самодіяльності інноваційного суб'єкта).

Відповідно до цих принципів особистісно-культурологічного підходу та результатів логіко-психологічного аналізу проблеми розвитку інноваційної культури особистості простежується складний неоднозначний зв'язок між основними психологічними категоріями та ключовими поняттями педагогічної інноватики. Невід'ємною складовою засвоєння та збагачення культури як сукупності матеріальних і духовних цінностей людини, її освіченості, вихованості, ступеня досконалості її діяльності є пізнання світу. Розвиток культури як перехід кількісного стану знань, цінностей, ступеню досконалості діяльності людини в новий якісний стан, єдність і боротьба протилежностей цих складових, заперечення одних їх якостей іншими є складним процесом становлення особистості, засвоєння нею культурних надбань. Культурні надбання відтворюють в особистості людські властивості і якості, що формувалися упродовж історичного розвитку суспільства. Засвоєння особистістю культури є постійним перетворенням її узагальнених форм, в тому числі спільної діяльності, в індивідуальне багатство особистості, що, в свою чергу, збагачує узагальнені форми культури в процесі особистісного розвитку.

Таким чином, особистість виступає не лише результатом розвитку культури, але й сама творить її. Це робить можливим розуміння розвитку культури особистості, у тому числі й інноваційної, як творчого процесу. На цьому ж аспекті наголошує Г. Балл, зауважуючи, що творчість повинна розглядатися в контексті культури [5]. Взаємозв'язок творчості та інновації виявляється у їх спрямованості як діяльнісних процесів на створення нового. Відмінність полягає у тому, що інновація належить не стільки до створення нового, скільки до змін, які мають сутнісний характер та супроводжують процеси втілення, впровадження нового в діяльність.

У контексті особистісно-культурологічного підходу наводимо визначення та відмінні ознаки інноваційної особистості. Інноваційна особистість розуміється нами як особлива якість людини, що набувається нею в інноваційному соціокультурному середовищі в процесі спільної інноваційної діяльності та спілкування.

Такій особистості притаманні:

- інноваційний характер спілкування (обмін інноваційною інформацією, взаємодія і взаєморозуміння у процесі інноваційної діяльності);
- інноваційна спрямованість (потреби, мотиви інноваційної діяльності та інноваційні цінності);
- інноваційні риси характеру (ініціативність, креативність, відповідальність, рішучість тощо);
- усвідомлення себе як суб'єкта інноваційної діяльності і носія інноваційної культури;
- інноваційний інтелект (готовність до подолання інерції мислення, стійка система знань, що розкривають сутність, структуру і види інноваційної діяльності; вміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних можливостей і механізмів їх самоактуалізації; володіння знаннями про освоєння і впровадження інновацій у практичну діяльність, спеціальними методами, прийомами і засобами, використання яких дає змогу активно включатися в інноваційну діяльність);
- сила і рухливість нервово-психічної діяльності [6].

Розвиток інноваційної особистості детермінується привласненням інноваційної культури як способу діяльності, результатом чого є становлення особистісної культури інноваційної діяльності, в якій особистість виступає як суб'єкт діяльності, носій, транслятор і творець культури. Таким чином, розглянуті нами принципи особистісно-культурологічного підходу значно розширюють погляди сучасних дослідників з проблем педагогічної інноватики, що більшою мірою акцентують увагу на інноваційному педагогічному процесі та інноваційній педагогічній діяльності, а не на суб'єктивному, особистісному чиннику інновацій в освіті.

Так, теоретичні основи педагогічної інноватики, закономірності інноваційного освітнього менеджменту, концепція розвитку інноваційної культури цивілізаційного суб'єкта у змісті єдиної стратегії соціальної освіти у країнах СНД, що охарактеризовані в наукових працях В. Афанасьєва, Л. Ващенко, В. Бондаря, В. Загвязинського, Р. Дафта, П. Дакера, Г. Дмитренка, Г. Єльнікової, С. Ільєнкової, Л. Калініної, Л. Карамушки, О. Коберника, Н. Коломінського, Ф. Корольова, В. Коростильова, В. Каширина, О. Кашириної, В. Крижка, В. Лазарева, Є. Павлютенкової, В. Пікельної, М. Портера, М. Поташкина, Н. Пугачової, В. Смірнова, Ф. Тейлора, Л. Товажнянського, А. Файоля, Р. Фатхутдінова, Ф. Хміля, О. Хуторського, О. Шпака виступають необхідним підґрунтям для вивчення закономірних явищ інноваційної освіти.

Згідно з вищесказаним, І. Дичківська детально схарактеризувала закономірності педагогічної інноватики, що пояснюють закономірно діючі об'єктивні чинники іннова-

ційного процесу в освіті. Серед них учена виокремлює: закон незворотної дестабілізації педагогічного інноваційного середовища; закон фінальної реалізації інноваційного процесу; закон стереотипізації педагогічних інновацій; закон циклічного повторення, зворотності педагогічних інновацій [7].

У сучасній теорії педагогіки важливими є принципи інноваційності. Л. Даниленко відносить до цієї категорії наступні принципи:

- організованої інноваційної зміни станів освіти;
- переходу від стихійних механізмів перебігу інноваційних процесів до свідомо керованих;
- інформаційної, матеріально-технічної, кадрової забезпеченості реалізації основних етапів інноваційних освітніх процесів;
- прогнозування зворотних або незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі;
- посилення стійкості інноваційних процесів;
- прискорення розвитку інноваційних процесів у системі освіти;
- підтримки інноваційної ініціативи, творчості, самодіяльності і самостійності об'єктів управління [8].

Привертаючи увагу до особистісних, суб'єктивних чинників інновацій в освіті, варто розглянути визначення інноваційності особистості в психологічному, структурно-професійному і освітньому контекстах. У психологічному контексті інноваційність ми розуміємо як складову професійної, інноваційної та психологічної культури, цілісну характеристику особистості, що містить здатність усвідомлювати цінності інноваційної культури як суб'єктивний досвід, фахову готовність сприймати і застосовувати інновації, психологічну готовність до інноваційної діяльності. У структурно-професійному контексті інноваційність особистості можна уявити як систему, що функціонує на трьох рівнях (мотиваційному, цільовому, інструментальному). Ця система складається з професійних знань, умінь, навичок, цінностей і засобів особистісного розвитку, що забезпечують інноваційний спосіб діяльності та ціннісне відношення до неї. У освітньому контексті ми визначаємо інноваційність як особливий досвід (педагогічну майстерність, сукупність педагогічних дій), що спрямований на оновлення системи освіти. Інноваційність передбачає не лише цілеспрямовану педагогічну діяльність, що орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики, але ще й на вивчення, усвідомлення й подальше розповсюдження передового педагогічного досвіду, творення та використання педагогічних інновацій.

Поняття педагогічної інновації – провідне в побудові категоріально-поняттєвого апарату педагогічної інноватики. Його теоретичний аналіз охоплює узгодження основних категорій педагогіки та визначення тих структурних елементів і засобів їхньої взаємодії, що певною мірою характеризують послідовність етапів і закономірності розгортання педагогічної інновації від ідеї до її інституалізації у вигляді педагогічної норми,

педагогічної традиції. Саме це уможливило цілісне уявлення педагогічної інновації як системи, а також є необхідною умовою розуміння сутності педагогічної інновації. Якщо розуміти сутність педагогічної інновації як механізму, що забезпечує не лише ініціацію, але і спосіб розвитку педагогічної інновації як наукової та навчальної дисципліни, то необхідним є більш повне вивчення закономірностей взаємодії педагогічної інновації з різними педагогічними системами. Це зумовлено тим, що істотною є відмінність процесів, що підтримують стабільне функціонування педагогічної системи від інших процесів, які призводять до нового стану педагогічної системи (стану, який повинен бути описаним у певних поняттях, категоріях, фіксуючих змінення початкової структури). Специфіка цього процесу полягає в тому, що йдеться про взаємодію педагогічної інновації як ресурсу розвитку освіти і самої освіти як соціального інституту. У свою чергу, освіта як ресурс розвитку суспільства створює умови не лише для матеріального й інтелектуального розвитку людини і як громадянина, і як особистості, але й для розвитку суспільних відносин, у яких люди змогли бути вільними особистостями, здатними до інноваційної професійно-педагогічної діяльності. Тобто, педагогічні інновації набувають унікальної якості своєрідного соціального механізму, що забезпечує ресурси розвитку освіти, суспільства й особистості, створюючи образ майбутнього діапазону відносин особистості з природою, суспільством та іншими людьми, формуючи при цьому інноваційно спрямовану суб'єктність особистості, її інноваційну культуру як системотвірні якості [9].

Будь-яка педагогічна інновація стає надбанням лише вбудовуючись у наявні системи норм і традицій, тобто, стереотипизуючись і стандартизуючись. Проте не варто забувати, що будь-який стереотип і стандарт походить від педагогічної інновації. Життєвий цикл педагогічної інновації відбувається аналогічно зміні наукового знання під впливом отриманого нового результату. Спочатку створення нових когнітивних одиниць педагогічної діяльності (педагогічна новація), їх інституалізація (надання їм статусу нововведення тобто педагогічної інновації), а потім впровадження та традиціоналізація (перетворення в педагогічну традицію). Отже, поняття педагогічної інновації характеризує стан розвитку педагогічної ідеї на різних етапах інноваційної педагогічної діяльності. Це явище, якого не було на попередніх її етапах, але яке з'явилося та отримало визнання, зафіксоване у формі педагогічної концепції, теорії, технології тощо. Суть педагогічної інновації розкривається у комплексному процесі створення, розповсюдження і використання нового практичного педагогічного засобу – нововведення. У цьому загальному випадку початковим виступає уявлення про інноваційну педагогічну діяльність як складноорганізовану цілісність, що формується двома типами різноспрямованих процесів – творчості (як вектору формування і розвитку нововведення) та традиціоналізації (як вектору її структуризації) [10].

Інноваційна педагогічна діяльність – це цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну і розвиток педагогічної теорії та практики, на розвиток інноваційної особистості. Розуміння суті та визначення умов ефективності інноваційної ді-

яльності в освіті та сукупності вирішуваних при цьому проблем підтверджує думку про те, що інноваційна педагогічна діяльність є поняттям інтегральним. Її основні складові:

- інноваційна особистість педагогічних працівників;
- інноваційно-культурний універсум;
- інноваційно-професійна компетентність;
- культура творчості та інноваційної педагогічної діяльності;
- культура сприйняття нового [11].

Взаємопов'язаним з інноваційною педагогічною діяльністю є поняття інноваційної педагогічної технології та інноваційного педагогічного процесу. Інноваційна педагогічна технологія – процесуально структурована сукупність прийомів і методів, спрямованих на вивчення, актуалізацію й оптимізацію інноваційної педагогічної діяльності, у результаті якої створюються та матеріалізуються нововведення, що викликають якісні зміни в освіті. Інноваційна педагогічна практика однозначно вимагає наукового обґрунтованих інноваційних педагогічних технологій. У свою чергу, це припускає створення гнучкої, обґрунтованої системи наукового забезпечення педагогічних нововведень, що враховує логіку та специфіку здійснення не лише власне нововведення, але й особливості сприйняття, оцінки, взаємоадаптації елементів педагогічної системи до нових умов життєдіяльності, а також, що експертно відстежує можливі перспективи та наслідки реалізації конкретного педагогічного нововведення. При цьому процес його реалізації стає більш оптимальним. У такому разі у структурі технології забезпечення педагогічних нововведень доцільно виокремити дві взаємодоповнюючі, синхронно здійснювані діяльності, – інноваційну діагностику та вивчення нововведень, метою яких є розпізнавання, передбачення проблем, які можуть виникнути при взаємодії педагогічного середовища та нововведення.

Інноваційна діагностика припускає здійснення процедури аналізу, діагнозу та прогнозу щодо конкретного педагогічного нововведення. Це дозволяє планувати не тільки алгоритм здійснення нововведення, але і прогнозувати конкретні його наслідки в педагогічній системі з урахуванням специфіки її функціонування, що дає можливість заздалегідь підготуватися до появи різних побічних явищ, конфліктів і суперечностей в процесі інноваційної педагогічної діяльності та запобігти їм або пом'якшити негативні наслідки. Інноваційна діагностика охоплює, по-перше, прогноз вірогідності появи різних нововведень в майбутньому, по-друге, дає більш-менш повну картину перспектив розвитку конкретного педагогічного нововведення, його наслідків, віртуально фіксує різні варіанти сприйняття його педагогічними працівниками, прогнозує їхню спільну думку, на яку неможливо не орієнтуватися [12].

Інноваційна діагностика відбувається у три етапи:

1) до реалізації педагогічного нововведення (фіксація всіх можливих проблем, які можуть виникнути під час інноваційного процесу; отримана інформація в даному випадку має значною мірою політично й ідеологічно забарвлений характер);

2) під час його здійснення конструктивне переосмислення знання дозволяє проводити оперативне доопрацювання, проектування реалізації нововведення з урахуванням конкретних ситуаційних особливостей;

3) після педагогічного нововведення (через зіставлення цілей і отриманих результатів нововведення з певними ознаками, що характеризують середовище його засвоєння), враховуючи діагностику середовища нововведення та діагностику власне процесу його здійснення. Проведення діагностики власне процесу здійснення нововведення та його середовища дозволяє певним чином управляти інноваційним процесом з урахуванням конкретних ситуаційних особливостей, коректувати процес і зміст інноваційної діяльності, робити її найбільш раціональною і оптимальною для ефективного здійснення поставлених цілей. Вивчення нововведень припускає широке використання методів педагогічного дослідження (опити, спостереження тощо), а також нетрадиційних способів отримання інформації, таких як експертні оцінки, інноваційні ігри [13].

Інноваційний педагогічний процес – це процес створення, розповсюдження та використання педагогічного нововведення, тобто сукупності нових ідей і пропозицій, які є науково обґрунтованими та потенційно можуть бути здійснені та впроваджені. Інноваційний педагогічний процес за своєю суттю є процесом перетворення нового вигляду та способів педагогічної діяльності (педагогічних нововведень) в соціально-культурні норми та зразки, що забезпечують їхнє інституційне оформлення, інтеграцію та закріплення в системі знань педагогічної інноватики. Інноваційні педагогічні процеси носять дискретний, зазвичай циклічний характер, тісно пов'язаний з життєвим циклом педагогічного нововведення та спрямований не на збереження того, що вже є, а на його трансформацію, на перехід в іншу якість з неминучим ризиком неоптимальності або навіть нежиттєздатності пропонованого, з ревізією застарілих норм і ролей, а нерідко й з їх заміною. Це одна з основних передумов розвитку педагогічної практики, збагачення її новими пізнавальними, технологічними, естетичними і всіма іншими формами її здійснення та відтворення. Інноваційний педагогічний процес визначається подвійною природою нововведення як безпосереднього досвіду, що формується в рамках педагогічної діяльності, з одного боку, і як нового досвіду, що набув загального значення як стійкий відтворений елемент педагогічної практики – з іншого.

Таким чином, інноваційний педагогічний процес є механізмом переходу педагогічних нововведень із сфери індивідуального педагогічного досвіду в сферу суспільного, і навпаки. Такий перехід здійснюється в різних формах. Інноваційний педагогічний процес може виступати у формі прагматизації нового, в результаті якої воно перетворюється на норми педагогічної діяльності. У свою чергу наука виступає як механізм інноваційного педагогічного процесу стосовно різних форм педагогічної діяльності, об'єктом якої є емпірично виникаючі педагогічні нововведення, що стають надалі науково обґрунтованими нововведеннями, даючи їм раціональну інтерпретацію, перетворює їх на форми теоретичного знання. Разом з прагматизацією та інституалізацією важливою формою

інноваційного педагогічного процесу виступає трансляція педагогічних нововведень в систему норм і зразків, що підлягають відтворенню у процесі їх освоєння іншими педагогічними працівниками [14].

Таким чином, педагогічна інноватика на сучасному етапі розвитку освіти та суспільства набула особливого значення, оскільки створює умови для нарощування нового педагогічного знання, стала однією з вимог педагогічної практики, тому що зумовлює формування особистісної інноваційності освітян. Долаючи власний кризовий стан, перетворюючи зміст освіти, форми і способи організації, створюючи принципово нове технологічне забезпечення освітнього процесу педагогічні працівники стали дійсним ресурсом розвитку інноваційної освіти. Інноваційна освіта, що зараз народжується, здатна забезпечувати рівень і якість розвитку окремої особистості та суспільства в цілому. Інноваційний рух безперервно розширюється та охоплює нові сфери педагогічної науки та практики. Разом з тим, виникає проблема розвитку здатності педагогічних працівників до створення, впровадження, реалізації та використання інновацій, готовності педагогів до виконання професійної діяльності на інноваційних засадах, тобто проблема розвитку інноваційної культури педагога на фаховому рівні. Настав час для активного розгортання глибоких досліджень у межах педагогічної та психологічної наук, що забезпечать подальший розвиток педагогічної інноватики як наукової та навчальної дисципліни.

Таким чином, сучасна освіта – важливий засіб і ресурс становлення інноваційної особистості, орієнтованої на життя у полікультурному суспільстві, прийняття відповідальних рішень в умовах вільного вибору та діалогу. Необхідно визнати, що без зміни національних пріоритетів стосовно людського потенціалу, насамперед, його майбутнього – дітей і молоді, неможливо побудувати інноваційне суспільство, орієнтоване на новітні досягнення науки, створення конкурентоспроможного людського капіталу, формування інноваційного мислення та сучасної інноваційної людини.

Використані літературні джерела

1. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: Науч. издание / А. В. Хуторской. – М.: Изд-во УНЦ ДО, 2005. – 222 с.
2. Лазарев В. С. Педагогическая инноватика: объект, предмет и основные понятия / В. С. Лазарев и др. // Педагогика. – 2004. – № 4. – С. 16.
3. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика / А. В. Хуторской. – М., 2008. – С. 12–12.
4. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – Ростов н/Д, 1999. – С. 29.
5. Балл Г. О. Творчість як атрибут культури і особистості. Проблеми і напрями розвитку особистісної готовності педагогічних працівників та учнів професійного ліцею до творчої та інноваційної діяльності: Збірн. наук.-метод. матеріалів / Г. О. Балл; За ред. А. П. Красовського і В. В. Рибалки; кол. авторів. – К.: ІПППО АПН України та УПТО ГУОН КМДА, 2006. – С. 19–26.

6. Ігнатович О. М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників: Монографія / О. М. Ігнатович. – К.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2009. – 287 с.
7. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – С. 37–38.
8. Даниленко Л. І. Інноваційний освітній менеджмент: Навч. посібник / Л. І. Даниленко. – К.: Главник, 2006. – С. 23.
9. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики / Н. Р. Юсуфбекова. – М, 1991. – 460 с.
10. Прокументова Г. Н. Традиция и новация: разные способы целеобразования и развития педагогической практики / Г. Н. Прокументова // Традиционные и инновационные процессы в современном образовании. – Томск, 1996. – С. 16–28.
11. Ігнатович О. М. Психологічна структура динаміки інноваційної діяльності педагогічних працівників / О. Ігнатович // Педагогічний процес: теорія і практика: Збірн. наук. праць. – К., 2007. – Вип. 2. – С. 198–208.
12. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект: Навч.-метод. посібник / За ред. Л. Даниленко. – К.: Логос, 2001. – 185 с.
13. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта) / М. В. Кларин. – Рига: НПУ «Эксперимент», 1995. – 176 с.
14. Психология инноваций: основания, подходы и проблемы // Ананьевские чтения. – СПб., 1997. – С. 45–46.

УДК: 159.9 (053.6) + 316.356.2-

*Евгений Кузин,
г. Одесса*

ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИХ ОТНОШЕНИЙ В СЕМЬЕ С ПОДРОСТКАМИ

В статье рассмотрена проблема детско-родительских отношений в современных семьях, которые имеют детей подросткового возраста. Установлены основные детерминанты, которые влияют на негативные отношения к ребенку со стороны родителей. Также отмечены гендерные особенности родителей в взаимоотношении с девочками и мальчиками, а также восприятие подростками матери и отца.

Показано, что проблема детско-родительских отношений в семье с подростками остается актуальной на современном этапе. Под детско-родительскими отношениями мы понимаем процесс и результат индивидуально избирательного отражения